

Agrikulturhistoriska teckningar.

2. Om humlen (*Humulus Lupulus* L.).*

Vår frejdade Linné antager, att humleplantan, redan vid folkvandringarnas tid, från långt bortom Ryssland belägna nejder öfverförts till Europa. Om så skett, måste de invandrande folken, redan i hemlandet hafva känt och använt denna växt för ett visst ändamål — till ölets kryddande. Ölbrygd var känd af såväl germanner som skandinaver. Väl hafva de senare icke att dervid stödja sig på en Taciti ord, men ega deremot ett intyg om denna drycks ålder i nordnen uti följande strof ur Alvissmål, då, på Thors förfrågan om maldryckens namn, den vise dvergen säger: Öl (isl. avl) heter den hos mäniskor, dricka (isl. bjor) hos Asar o. s. v. **

Såsom vi nedan skola visa, var det dock först under medeltiden, som humlen dertill begagnades. Om de till Skandinavien invandrande folken hade känt denna växts användbarhet, är det icke antagligt, att de uti porsen sökt ett sämre surrogat.

Vi veta att pors (*Myrica Gale*) sedan äldre tider inom Skandinavien användts vid ölbrygd, och att denna växt därför åtnjutit laga skydd. Flera af våra landskapslagar — Uplands, Södermanlands och Westergötlands — samt äfven Christoffers landslag (1442) bestraffade med tre markers böter den som bröt pors på annans grund, samt med ett mindre bötesbelopp den eller de delegare i allmänning, hvilka före St. Olofsmessa (29 juli gl. st.) derifrån hemtade denna växt.

Porsen blommar i södra Sverige på bar qvist i slutet af april månad, hvaremot i de nordligare landskapen blomning och bladutveckling komma mera samtidigt. Det egendomliga, hartsartade ämne, hvilket jemte bladens och grenarnas beska, kryddartade smak, vållat växtens användande vid brygd, utbildas hufvudsakligen under sensommaren, hvarföre också lagstiftaren fastställt St. Olofsmessa (12 augusti n. st.) såsom den första porshemtningsdag.

Äfven sedan humleodlingen under sekler fortgått i Sverige, användes pors till och med af de förmögnare, ehuru antagligen till sämre ölsorter. Vid Uplands lagmannen Birger Perssons begrafning år 1328, der omkostnaderna uppgingo till 234 mark 13 örtug (omkring 1,400 kr.) uppköptes »*humulus, mirtus et IV libra zucare*» (humle, pors och 4 ⌘ socker) för 31 mark (200 kr.). Att mirtus betyder pors, synes af ett gåfvobref, dat. Skeninge den 13 december 1336, hvarigenom Benedicta Algotsdotter, till systraklostret derstädes, skänker gården Hånger, vid sjön Tåkern, med vatten, ängar, åkrar och *locis in quibus crescit mirtus* (ställen å hvilka

* Red. förnyar sin i förra häftet af denna tidskrift uttalade önskan och förhoppning att få motse, från flera andra landsmän, dylika »agrikulturhistoriska teckningar», såsom i högsta måtto varande af vigt för vårt lands kulturhistoria.

** Svsk dial. *björ*, öl, dricka (Dalarne), *bör* svagdricka (Halland).

pors växer).* Då denna växt ansågs såsom en »herrlighet» och i köpebref särskildt omnämnes, förklaras också deraf det skydd den af lagarna åtnjöt.

Sålunda betviflande, att de till Skandinavien invandrande folken dithärfört humleplantan, äro vi deremot benägna antaga, att den derstädes varit inhemska eller vildt växande, ehuru dess användbarhet först under en senare tid hos oss blifvit känd. Några skäl för ett sådant antagande hafva vi i *vildhumlen* och i *ortnamnen*.

Vildhumlen (medeltidssvenska *vilhumble*) nämnes väl först år 1346 i Magnus Eriksons och sedermera i Christoffers landslag af 1442, hvarest hemtande af vildhumle från by-, härads- eller landsallmanning före Bartolmessas förbjödes, vid lika straff, som för porshemtning, jemte skadans ersättande. I Gustaf Adolfs Stadslag af 1618, Tjufva balkens 8:de cap., straffas, såsom för stöld, den, som tager humle »ur humlegård, hemma eller i skär, eller ö, eller hvar den växer.» Om än detta så skulle tolkas, att humlegård äfven anlagts afägset från bolby, t. ex. å skär och ö — helst Helsingelagen Witherbo Balk § 2 stadgar 24 öres böter för den, som i annars humlegård uppför koja eller hus — så torde dock »by-, härads- och landsallmanningar» dertill icke varit lämpliga.

Humlen växer ännu vild i Sverige från Skåne till Roslagen, dock ej allmän utan spridd på steniga ställen samt på holmar och stränder af insjöar. Den förekommer jemväl uti Tuna och Niurunda socknar i Medelpad samt vid »Humlarne» i Jemtland, tvenne afsatser vid foten af Åreskutan, den s. k. »Tott-Humlen» och »Mörwiks-Humlen.** Vi kunna tillägga, hvad hitintills för våra botaniker varit okänt: »I Råne socken af Norrbottens län — på 66 graders nordlig bredd — vid Hummelträsk och utefter en bäck, som rinner från denna sjö och utfaller i Alramsån, hvilken utmynnar i Degerselet af Råne elf, växer humlen så yppigt, att den slingrar sig upp efter granarna, ända till deras toppar. Humleträsk ligger omkring 200 fot öfver hafvet, bäcken rinner genom en obygd, och allt antyder, att humlen der är vild, helst ingen sådan odlas inom den flere qvadratmil stora socknen.***

Humlens mognadstid inträffar i slutet af augusti eller början af september, eller kring ofvannämnda Bartholmessas, den 6 september n. st.

Våra ortnamn, fortlefvande minnen af nybyggarens språk, lemna, när de kunna återföras till sin ursprungliga betydelse, värderika kulturhistoriska upplysningar. Allt i förhållande till det invandrande folkets bildningsgrad, lånades dessa namn, i mer eller mindre mån, af yttre eller sinnliga föremål. Uppmärksamheten fästades först vid den omgifvande naturen, och sålunda uppkommo talrika ortnamn på Berg, Dal, Hult, Näs, Wik o. s. v.

* I Ol. Rudbecks *Catalogus plantarum horti acad. Upsaliensis*, tr. 1658, är *Myrtus palustris* porsens botaniska namn. Den hade äfven för någon tid tillbaka det officiella namnet *Myrtus brabantica*.

** De botaniska notiserne äro meddelade af Hr Professor Arrhenius.

*** Meddeladt af Landshöfdingen i Norrbottens län, H. A. Widmark.

Men då den tilltagande befolkningen, genom urskogens rödjande och aflägsna befesmarkers begagnande, måste bereda sig utväg för eget och sina husdjurs underhåll, samt jemväl med skyddande hägn nödgades omgifva de mödosamt odlade tegar, till hvilka den så småningom flyttade sina tjäll, uppstodo hundradetals ortnamn på Ryd, Bränna, Fälla, Svedja, på Sel och Säter, på Tun, Hag, Wång, Lycka, på Tvet och Vret, på Toft, Tomt och Torp m. fl. Till de äldre ortnamnen hänföra vi äfven dem som lånats af träd och växter t. ex. af Björk (c:a 125), af Al (c:a 50), af Asp (c:a 70), af Ek (c:a 220), af Gräs (c:a 25), af Ljung (ca 50), af *Humle* (c:a 25) o. s. v. Dessa sista äro dock icke äldre än från den tid, då denna växts nya namn samt användbarhet blef känd i norden, men de antyda dock att humlen redan då funnits vild i Sverige. Vi anföra blott de ortnamn, hvilka vi anträffat i äldre urkunder: *Humblasta*, Upl. (1331), *Humblalundby*, Srml. (1356), *Humblasta*, Nerk. (1381), *Humblarum*, Ögl. (1367), *Humblasæter*, Ögl. (1375), *Humblarum*, Sandhem Vgl. (1346), *Humbla*, Elfsb. (1415) och *Humblatorp*, Krist. (1361).

Namnet humle, mdt. svsk. *humbli*, mdt. lat. *humlo*, *humelo*, *humolo*, som Du Cange härleder från frsk. *houblon*, är — trots alla etymologiska jemkningar — dock så olika det ned. sachs. *hoppe* (hvaraf engl. *hop*), tsk *hopfen*, att det från dessa ej kan härledas. Deremot är det sannolikt, att såväl humlens namn som ock kunskapen om dess användande tillförts oss från ett land, der växten haft en likljudande benämning med den som sedan ingått i de trenne nordiska språken. Det är också i frankiska urkunder som man finner de första bevis om humleodlingen, t. ex. uti det gåfvobref, hvilket Pepin den lille, Carl den stores fader, »i sjuttonde året af sin regering» (767) utstälde till abbotstiftet St. Denis å *humlonarias cum integritate* (humlegårdar med allt tillhörande). Att *humlonariæ* skulle varit ett ortnamn med tillfällig ljudlighet är icke sannolikt, då, i frankiska urkunder från början af 800, ordet *humularia* betecknar humlegård och *humelo*, *humolo* redan nämnes såsom skattepersedel. Det är ej känt att Carl den store på sina mönsterfarmer odlade denna växt. Den omnämnes åtminstone icke uti Capitular. de villis vel curtis imperialibus, ehuru dess 34 cap. innehåller åtskilliga föreskrifter för hans maltgörare (*braceatores*). Med full historisk visshet kan dock uppgifvas, att år 822, eller 8 år efter Kejsarens död, humlen mera allmänt användes till ölets kryddande, åtminstone omkring Rhen. Uti de statuter rörande stiftet Corvey, hvilka sistnämnda år utfärdades af abboten Adelhard, befrias klostrets mjölnare från allt hofveriarbete vid humleplanteringen. Här förekommer såväl det nybildade ordet *humulare*, verkställa arbete vid humlens plantering, skörd o. s. v. samt äfven *brace malt*.

Odlingen af denna växt spridde sig så småningom öfver kontinenten, och såväl i Sachsenspiegel (1230) som i Schwabenspiegel (1270) — Tysklands äldsta lagsamlingar — förekomma stadgande rörande denna växt. Till England fördes humlen från Flandern, dock först i början af sextonde århundradet, och den nämnes första gången i engelska lagar af år 1552

Lika som man i Tyskland använde afkok af ekbark och åtskilliga bittra örter till maldryckens kryddande, begagnades i England murgrönan, hvars blad hafva en icke oangenäm smak.

Vi våga uttala den åsigt: att kunskapen, om humlens användbarhet samt äfven dess nuvarande namn, öfverförts till de tre nordiska rikena med Cisterciensermunkar från Frankrike. Erkebiskop Eskil i Lund, den helige Bernardus, i Clairvaux lärjunge, grundade och invigde fr. o. m. 1142—1154 klostren Alvastra, Nydala och Herrewad i Sverige, Lyse i Norge och Esrom på Seeland. Dessa fingo sina första ordensbröder från Claravallis, nu Clairvaux, med undantag af Herrevad, som befolkades från Cistercium, d. n. v. Citeaux, nära Dijon i Frankrike. Redan i slutet af 1100-talet funnos ej mindre än 16 sådana kloster i nordén. Cistercienserna voro jordbrukare, och åkerbruk, boskapsafvel samt trädgårdsskötsel bedrefs i så stor utsträckning vid klostern och derunder lydande *grangia* eller afvelsgårdar, att arbetare antogos såsom världsliga bröder eller converser. Dessa kallades då *fratres bubuculi* (oxdrängar), *fratres ovium* fårherdar, *hortulani* trädgårdsmästare, o. s. v. allt efter deras yrken.

Humleodlingens införande i nordén under tolfte århundradet vinner bekräftelse, då man af den 1294 utfärdade Uplandslagens Kirkiu-balks 7:e flock finner, att tionde af denna växt redan då utgjordes, fastän den bland tiondepersedlarne sist uppräknas.* I början af 1300-talet nämnes humle såsom bytesvärde för jord och äfven såsom deraf utgående räntepersedel. Den beräknades i »*talentum dictum liestpund*» (lispund) och i *navitalentum* (skeppund); ja, uti ett testamente, dat. Lund den 15 april 1345 bortskänkes »*unam lagenam humelo*» (en tunna humle). Styffe, (Skandinavien under Unionstiden), framhåller: att humleodlingen tidigt varit införd i Nerike. Biskop Sigmund i Strengnäs kunde derföre, den 5 mars 1346, öfverenskomma med innevånarne i Glanzhammar, Rinkaby, Öbo och Littlakirkia socknar att de, i stället för säd, skulle lemna humle i tionde, sex spann hafre beräknade lika med ett lispund »laglig humle.»

Här låg ock ett af mellersta Sveriges rikaste cistercienser-kloster, Riseberga.

Att »laglig» humle i denna urkund nämnes, antyder denna varas tidiga förfalskning. Om detta lärts af Hansebröderna vilja vi lemna derhän, men säkert är att valspråket »billig und schlecht» redan då af dessa köpmän tillämpades. Uti den klagoskrift, som konung Magnus, den 6 december 1342, framlade mot hansestäderna Lybeck, Hamburg, Wismar, Rostock, Stralsund och Greifswald, säges: att dessa städers borgare till Sverige och Norge förde »förderfvadt öl, dåligt mjöl och förfalskad humle.»

Det låg sålunda i ränte- och tiondetagares intresse, att genom lagstiftningen söka framtvinga en utvidgad odling af denna värdefulla växt. Uti Wexiö stadga af den 24 juni 1414, i Erik af Pommerns af 1416 och

* Volz (Beyträge zur Kulturgeschichte, Leipzig 1852, pag. 152) säger, att man i Sverige, senare än i England, lärde känna humlen, stödjande sig på Christoffers Landslag af 1447, den äldsta af honom anförda svenska urkund.

Christoffers Landslag af 1440, föreskrefs derföre: att humlegårdar skola af landtbo underhållas och, der dylika saknas, anläggas med ett visst antal stänger för hvarje år. I Calmar recess år 1474 bestämdes hvarje humlegård till 200 stänger, och den årliga anläggningen eller utvidgningen till 40 stänger. Detta stadgande intogs sedermera såväl i Landslagen som i 1730 års lag, och utgjorde Byggninga Balkens 7:e kapitel »Huru humlegård skall läggas och uppehållas»; men som upphäfdes genom Kongl. förordningen af 20 november 1860.

Men dessa lagar efterlefdes icke, och aldra minst under Unionstiden, då inre och yttre oroligheter hämmande inverkade på våra näringars utveckling. Konung Gustaf I klagar — ej utan öfverdrift — uti sitt »Påbud» af 28 februari 1530: att ett pund (Ⓔ) humle kostade lika med en tunna malt »och att 1200 skeppund jern, eller en niondedel af Sveriges jern-tillverkning, gick ut för humle.» Genom flera, under hans regeringstid utfärdade uppmaningar och befallningar, sökte han förmå allmogen till odlande af denna växt; han kringsände »erfarne humleläggare» för att deri undervisa; men inga bevis föreligga, att ändamålet i någon betydlig mån vunnits. Man bör dock häraf icke draga den slutsats, att humleodlingen vid förenämnde tid varit absolut ringa, all den stund behofvet eller förbrukningen af denna vara, i förhållande till folkmängden, då var vida större än nu. Innan bränvinet mera allmänt kom i bruk, var ölet det enda surrogat derför.

Vi vilja blott med några få fakta belysa ölkonsumtionen i norden vid början af sextonde århundradet. Under det ofta omtalade brölloppet på Bollerup i Skåne år 1502, då Margaretha Krogenas gifte sig med Axel Brahe till Tästerup, förtärdes, förutom 8 åmar vin och 12 tunnor mjöd, 90 tunnor Emser, Pryssing och annat tyskt öl samt hembrygdt af 32 tunnor malt och 16 tunnor mjöl.

Vid utrustningen af danska flottan, som i augusti 1510, under höfdingen på Warberg Henrik Krummedigs befäl, slog Lybeckarne, beräknades en tunna öl såsom dagportion för 25 man. Enligt Gustaf I »fogderegior», bryggdes en tunna »fogdeöl» af $\frac{1}{2}$ tunna malt och 3 marker »prysk» eller 4 mark finsk humle, 1 tunna »svenneöl» af $\frac{2}{5}$ tunna malt samt 2 mark preussisk eller $2\frac{2}{5}$ mark finsk humle och en tunna »spisöl», som vid måltiderna utskänktes, af $\frac{1}{5}$ tunna malt och $\frac{2}{5}$ mark humle. Derjemte utgjorde »en hofmands förtäring» 10 tunnor öl om året, utom en kanna spisöl dagligen, och en »legokarls» 12 tunnor årligen. Carl IX hofordning var i ofvannämnda fall nästan densamma, och icke sparsammare hvad humlehalten beträffade.

Den stora förbrukningen af maltdrycker och humlens deraf vållade dyrhet, gjorde att porsen ännu begagnades till och med af adeln. Hos ättlingarne af den tappra krigsbussen Peder Michelsson (Hammar-sköld) fortlevver följande sägen derom. Då denne var ståthållare på Öland gästade Carl IX honom och undfägnades med porsöl, som konungen lät sig väl smaka, men som följande morgonen vållade den höge gästen en svär

hufvudverk. Efter någon tid erhöll värden konungens skrivelse: »Min käre Peder Michelsson, härmed sänder jag dig tre marker humle på det att du, när jag härnäst besöker dig, icke må undfägna mig med ditt förgiftiga porsöl.»

Vid kungsgårdarne och särdeles de finska odlades humle, hvilken, såsom förut anförts, användes vid kungliga hofhållningen. Ja, äfven vid rikets universitet bedrefs denna växts kultur af professorerna; ty enligt Kongl. brefvet af 22 december 1646 erhöll Upsala akademi »till humblegårdar den instängda Pihlhagen, som ligger söder om vår och kronans humlegård, allt ifrån vägen neder till ån.» Denna jord af 15¼ tunnlands areal, mellan professorerna delad i 20 lotter, användes länge till humleodling, fastän numera endast namnet »humlegårdarne» derom bär vittne.

Under Carl XI regeringstid uppnådde humleodlingen den relativt högsta ståndpunkt. Genom Kongl. placatet af 11 februari 1687 upplifvades de i glömska sjunkna föreskrifter om humlegårdars anläggande, och ett nogare öfvervakande af lagbudets efterföljd synes hafva åstadkommit den åsyftade verkan. Redan år 1693 ansåg regeringen sig, till skydd för denna näring, böra höja införselstullen, som vexlat mellan 2 Rdr 24 öre och 4 Rdr för Holländsk, Preussisk och Brunswiks humle, till 12 Rdr skeppundet, lika för alla länder. Såsom skäl härföre anføres, att humleodlingen sedan 1687 så ökats »att man med stor möda får 3 å 4 Rdr och på somliga orter intet mer än 9 mark för pundet, hvarföre hos mången landman, i mangel af förtjenst, lusten alldeles faller sina humlegårdar att *excolera*.» Likartade skäl föranledde år 1699 införselsförbud för humle, fastän det Kongl. placatet af 21 februari erkänner att den svenska humlen icke är så god som den Brunsvigska. Utan att vilja följa tullagstiftningen rörande humlen, meddela vi dock följande från förhandlingarne vid 1731 års riksdag: »Den 24 april upplästes Extract af Bondeståndets Protokoll om främmande humbles införande, på hvilket allmänna besvärs-deputation sig utlätit: att humblas införsel skulle vid 1000 dal. Smts vite förbjudas, och humblan skulle antingen uppbrännas eller i sjön kastas, hvilket bifölls. Bryggare-ålderman Langen hade i Deputationen begärt, att åtminstone skulle så mycket få införas som i Stockholm åtginge, men det inproberades; och resolverades (på Riddarhuset) att detta placatet skulle straxt till trycket befordras.» *

Vid ofvannämnda riksdag år 1731, då förbud mot införsel af humle förnyades, lemnades åt egare af i mantal satt jord frihet att för eget behof tillverka bränvin, en frihet, som sedermera flere gånger frantogs och återgafs, intill dess bränvinsbränningen år 1775 blef ett regale, eller kronan förbehållen, och som år 1787 till enskilda personer utarrenderades. Härmed fortfors till år 1798, då husbehofsbränningen åter frigafs. År 1756 förefunnos 169,132 bränvinspannor, dock endast med en medelvigt af 25 $\mathfrak{c}$.** Den tilltagande konsumtionen af denna dryck gjorde ölet alltmera und-

* Handl. rör. Skand. Hist. 37 del.; Berätt. om 1731 års Riksdag.

** Bränvins-Komiténs betänkande år 1879.

bärligt, och humleodlingen minskades till följd deraf år från år. Väl bedrifves den ännu å några ställen, t. ex. i Wingåker uti Östergötland, i tämlig utsträckning, men behovet fylles icke af den inhemska produktionen. När, för några decennier tillbaka, bryggerier för tillverkning af bayerskt öl anlades, fanns icke inom landet tillgång på humle af *likartad* beskaffenhet, och fabrikanterna måste från utlandet införa den numera tullfria varan.

Importen af humle, som 1867 var 2,742 centner har sedermera årligen stigit, och under de senaste fem åren uppgick medelimporten till cirka 6,000 centner.

Det land, der humlen växer vild ända upp till polcirkeln, försmår numera att, ens till eget behof, odla denna dyrbara växt.*

Under första hälften af 1700-talet synes det som hade humlen ganska allmänt odlats. Broocman (Hus-Hålls-Bok, Norrköping 1736) talar om »de kostliga humlegårdar, som finnas här allestädes i landet, isynnerhet kring Upsala och uti Skedevi socken i Östergötland, hvilka gifva så god, skön och kraftig humle som någonsin den bästa utländska.» Likalunda yttrar sig Kalm i sin Vestgöta- och Bohusländska resa år 1746, t. ex. om den på Oroust odlade humlen, »som är lika god som den Brunsvigska.»

Från förenämnde tid, då således odlingen af denna växt ännu var ganska allmän i Sverige, härleder sig den snart hos landtmannen bortglömda gåtan: Skranglig far och kringlig mor, sladdriga döttrar och knobbiga söner.** Men äfven den »kringliga modern» visste man då att tillgodogöra sig, nämligen till väfnad. Detta måtte egt rum i icke så ringa mån, då det lyckades tillvinna sig utlandets uppmärksamhet. Schubert (Lehrbuch der Naturgeschichte, Frankfurt a. M. 1871, 21:a Auflage) säger: att i Sverige tillverkas af humlens rankor ett mycket starkt lärft, varaktigare dock ej så hvit som det af lin. Lance (The hop farmer, London 1838), som beskriver rankornas beredning, säger att försök dermed gjorts

---

* Man beräknar (se »Der Bierbrauer 1877 juli—augusti, utg. i Worms) jordens nuvarande produktion af humle till 1,717,083 svsk. centner, samt den af öl till 130,792,000 hektoliter — en ölfod, som skulle fylla ett kring eqvatorn draget dike af 4 qv.fots sektionsarea. En medelskörd lemnar härtill den behöfliga humlen, då endast i England öfver ett zollfund eller ½ kilogram användes till en hektoliter öl. Tyska riket, med en öltillverkning af 40,069,000 hektoliter eller 152 millioner kub.fot, har likväl vid en medelskörd 76,310 centner och vid en god skörd 199,310 centner humble öfrigt till export. Priserna vexla efter årsväxten. År 1876 då skörden i Tyskland var under medelmåttan, voro priserna för bättre och bästa humle från 3,90 till 5 kr. pr svsk. C . Amerikansk kumle stod 1,30 å 1,40 kr. pr H , men den användes aldrig enbar till »lagerbier.» I Wiens 22 bryggerier tillverkades år 1876 2,373,541 hektoliter eller 9 millioner kub.fot, och det största (Dreher's) använde 6 å 7,000 centner humle, eller mera än hela Sveriges import. Öl-accisen i Österrike, den högsta på kontinenten eller 3,77 mark pr hektl. motsvarande cirka 9 öre pr svsk kanna.

I England, hvarest år 1836 ej mindre än 48,000 tunn. planterades med humle, skördades 457,800 svsk centn. humle, hvarföre accisen uppgick till 348,404 £ Stg. Då ett engl. C humle beräknas till en bushel malt (c:a ¼ ta), var maltätgången 2,952,120 quarters eller omkring 5,000,000 tunnor.

(Lance, the hop-farmer.)

** Stången, rankan, bladen och humlekopporna.

i England, till följd af uppmuntringar från »Society for the encouragement of arts» i London, och att prof på humle-lärft egas af detta sällskap. Vi känna icke huruvida denna industri ännu hos oss fortlefver; men Wasenius (Norrländska Boskapsskötseln, Stkholm 1751) yttrar: »Rätt nätta hushållare använda humletågorna eller villorna, hvilka straxt efter plockningen rengjorts från blad och grenar, sålunda, att de röta dem lik annan hampa eller lin, reda dem sedan upp och göra not- eller nättelar eller ock väfva sig grofva täcken, mattor eller dylikt tyg; ty bastet af dessa villor, när de rätteligen rötta blifvit, är lika starkt som af någon annan växt.»